

**РОЗВИТОК ПАРТІЙ
НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ
В МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ
(1991 – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ЗАВДАННЯ
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО КУРСУ
ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 061 ЖУРНАЛІСТИКА

ОДЕСА
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені І. І. МЕЧНИКОВА

ФАКУЛЬТЕТ ЖУРНАЛІСТИКИ, РЕКЛАМИ ТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ
КАФЕДРА НОВИХ МЕДІА ТА МЕДІАДИЗАЙНУ

**РОЗВИТОК ПАРТІЙ
НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ
В МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ
(1991 – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)**

Методичні вказівки та завдання
для здобувачів першого курсу другого (магістерського) рівня
спеціальності 061 «Журналістика»

ОДЕСА
2023

УДК 070:329«1991/2002»(072)

Р64

Укладач:

С. Л. Овсієнко, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри нових медіа та медіадизайну факультету журналістики, реклами та видавничої справи Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

А. Ф. Коваленко, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри періодичної преси та медіаредагування факультету журналістики, реклами та видавничої справи Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;
О. В. Мардаренко, кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри іноземних мов Військової академії (м. Одеса).

*Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету журналістики, реклами та видавничої справи
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
Протокол № 2 від 26 жовтня 2023 р.*

Розвиток партій національно-демократичного спрямування в медійному просторі України (1991 – початок ХХІ ст.) : методичні вказівки та завдання для здобувачів першого курсу другого (магістерського) рівня спеціальності 061 «Журналістика» / уклад.: С. Л. Овсієнко. Одеса : Видавець С. Л. Назарчук, 2023. 46 с.

У методичних вказівках і завданнях подано програму курсу, методичні вказівки для поглибленого вивчення матеріалу на практичних заняттях, рекомендації для виконання самостійної роботи студентів. Вивчення дисципліни сприятиме ознайомленню майбутніх працівників мас-медіа із суттю та специфікою історії становлення багатопартійної системи в Україні, особливостей розвитку національно-демократичних партій та їх діяльності (на прикладі політичної партії – Народний Рух України) через призму їхнього висвітлення у засобах масової комунікації.

Методичні вказівки та завдання призначені для студентів денної та заочної форм навчання.

УДК 070:329«1991/2002»(072)

© Овсієнко С. Л., укладання, 2023

© Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, 2023

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Тематичний план.....	7
Тематика та плани практичних занять.....	10
Завдання для самостійної роботи.....	28
Тест для перевірки поточних знань.....	31
Питання для підсумкового контролю.....	38
Рекомендована література.....	41
Рекомендовані засоби масової інформації.....	45

ПЕРЕДМОВА

Дисципліна «Розвиток партій національно-демократичного спрямування в медійному просторі України (1991 – початок ХХІ ст.)» є вибірковою дисципліною й викладається у першому семестрі студентам-магістрам першого року навчання факультету журналістики, реклами та видавничої справи спеціальності 061 «Журналістика». Курс належить до кола дисциплін, вивчення яких покликане розширити політичне мислення, кругозір, високу громадянську свідомість, патріотизм; передбачає поглиблене ознайомлення зі складниками та умовами розвитку партій національно-демократичного табору в Україні.

Предметом вивчення дисципліни є закономірності розвитку національно-демократичних партій в умовах розгортання державотворчого процесу після проголошення незалежності України.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу. «Розвиток партій національно-демократичного спрямування в медійному просторі України (1991 – початок ХХІ ст.)» входить до складу вибірових дисциплін, що забезпечують додаткові можливості для фахової підготовки здобувачів другого (магістерського рівня) зі спеціальності 061 «Журналістика».

Дисципліна «Розвиток партій національно-демократичного спрямування в медійному просторі України (1991 – початок ХХІ ст.)» вчить здобувачів працювати з матеріалами, які містять політичну інформацію, для набуття нових навичок та компетентностей.

Метою навчальної дисципліни є сформувати у майбутніх працівників мас-медіа розуміння суті та специфіки історії становлення багатопартійної системи в Україні, особливостей розвитку національно-демократичних партій та їх діяльності (на прикладі політичної партії – Народний Рух України) через призму їх висвітлення у засобах масової комунікації. Дати здобувачам чіткі

уявлення про пресу, яка висвітлювала процес партійного будівництва. Набуття навичок аналізу журналістських розвідок з проблем політичного характеру.

Завдання навчальної дисципліни є засвоїти основні знання з історії становлення та розвитку партійної системи в Україні, охарактеризувати етапи розвитку партій національно-демократичного спрямування, посиляючись на матеріали в ЗМІ; виважене осмислення пресою організаційної еволюції Народного Руху та його діяльності протягом визначеного періоду; проаналізувати інтерв'ю відомих партійних діячів та розслідування журналістів; дослідити матеріали на партійну тематику в періодичних виданнях; сформувати вміння у здобувачів критично оцінювати матеріали мас-медіа про партії та їх внутрішньопартійну ситуацію.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

ІК Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні задачі в галузі журналістики та соціальних комунікацій у процесі проведення професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності задля забезпечення ефективної комунікаційної діяльності в медіагалузі.

а) загальних (ЗК):

ЗК09. Здатність до критичного мислення, оцінювання та забезпечення якості діяльності; ЗК11. Здатність до реалізації своїх прав та обов'язків як члена суспільства, усвідомлення цінностей громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

б) спеціальних (фахових, предметних) компетентностей:

СК05. Здатність до доступного концептуального викладення знань, думок, висновків для різних типів аудиторії; СК12. Здатність до використання компетентностей щодо функціонування соціального-політичних та антропоцентрованих контекстів у медіадіяльності.

Програмні результати навчання (ПРН): ПР11. Оцінювати проблемні питання медіадіяльності, застосовуючи знання з соціального-політичних та

антропоцентричних контекстів; ПР15. Оцінювати соціальні, психологічні, комунікаційні ризики щодо використання конкретних практик і технологій медіадіяльності з позицій відповідальності.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Змістовий модуль 1. Становлення багатопартійної системи в Україні та особливості розвитку національно-демократичних партій у ЗМІ

Тема 1. Вступ. Процес перебудови в СРСР та піднесення національно-визвольного руху в Україні через оптику ЗМІ.

Вступ. Головні чинники, що зумовили процес перебудови. Проведення політичних реформ. Аварія на Чорнобильській АЕС та її наслідки. Піднесення національно-визвольного руху в Україні. Позацензурний суспільно-політичний журнал «Український вісник» та В'ячеслав Чорновіл.

Тема 2. Формування багатопартійності в Україні: зародження Народного Руху України (НРУ) та поява перших правоцентристських партій.

Виникнення «Народного руху України за перебудову». «Літературна Україна» та її роль у створенні Руху. Національно-демократичні сили в боротьбі за конституційні зміни. Процес формування багатопартійної системи. Перебудовний самвидав 1989 – 1990 рр. та його роль у національному пробудженні.

Тема 3. Народний Рух України – предтеча незалежності.

Декларація про Державний суверенітет України та її значення. Боротьба Народного Руху та інших націонал-демократів проти підписання нового союзного договору у 1990 – 1991 рр., за прийняття «Акту проголошення незалежності України». Референдум та президентські вибори 1991 р. у політичній практиці націонал-демократичних сил. Преса про державотворчі процеси в Україні 1990 – 1991 рр.

Тема 4. Політична еволюція НРУ мовою української періодики.

Трансформація НРУ із громадсько-політичної організації народнофронтівського типу в політичну партію. Народний Рух України як фактор та актор процесу політичного структурування українського суспільства.

Зміна соціальної бази націонал-демократичних партій. Журналісти Вахтанг Кіпіані, Ярослав Кендзьор, Сергій Рахманін та Олександр Зінченко.

Тема 5. Державотворча діяльність засновників Руху І. Драча, Л. Лук'яненка, В. Чорновола, М. Гориня у медійному просторі України.

Іван Драч – батько Народного Руху України. Левко Лук'яненко – борець за незалежність України. В'ячеслав Чорновіл – національний символ на тлі епохи. Михайло Горинь – дисидент, рухівець та республіканець.

Змістовий модуль 2. Внутрішньопартійні суперечності в націонал-демократичному таборі та їх наслідки через оптику преси

Тема 6. ЗМІ про кризи в націонал-демократичних партіях, їх причини та наслідки.

Внутрішньопартійні суперечності в Народному Русі. Причини «розколу» НРУ у 1999 р. та його наслідки. Етапи «розколу» Руху: характер та перебіг подій. Про внутрішньопартійну кризову ситуацію в структурах Демократичної партії України (ДемПУ) та Української республіканської партії (УРП).

Тема 7. «Розкол» НРУ в редакторських статтях В'ячеслава Чорновола, його прибічників та опонентів.

В. Чорновіл про внутрішньопартійну кризу в НРУ 1999 р. «Костенківці» про участь В. Чорновола в «розколі» Народного Руху України. «Чорноволівці» та їх погляд на кризу в НРУ. Дії лідера партії по збереженню рухівської єдності.

Тема 8. Забезпечення легітимності двох частин НРУ на сторінках преси.

Позачергові Збори двох рухівських частин як результат «розколу» наслідки. Позиція партій-партнерів на кризові явища в Народному Русі. Влада та її дії щодо розв'язання проблеми легітимності двох частин НРУ. Загибель В. Чорновола та її наслідки.

Тема 9. Преса як джерело вивчення кризових явищ в Народному Русі України.

Висвітлення внутрішньопартійної кризи 1999 р. на сторінках рухівської преси. Загальноукраїнські періодичні видання про кризові явища в НРУ.

Регіональні періодичні видання та їх участь у розкритті «розколу». Онлайн-видання про «розкол» в НРУ.

Змістовий модуль 3. Суспільно-політична діяльність правоцентристських партій та роль медіа в її висвітленні

Тема 10. Національно-демократичний табір у парламентських та президентських виборчих кампаніях (представлення у ЗМІ).

Участь націонал-демократів у виборах до Верховної Ради II, III та IV скликань. Президентські вибори 1994 р. «Розкол» в НРУ та президентські вибори 1999 р. Співпраця націонал-демократів з політичними силами під час виборчих кампаній.

Тема 11. Правоцентристські партії у процесі розробки та прийнятті нової Конституції України.

Початок конституційного процесу в Україні. Другий етап конституційного процесу (1994 – 1996 рр.): особливості та складнощі. Прийняття Конституції України у 1996 р. та її наслідки. Внесок націонал-демократів в конституційний процес в Україні через оптику ЗМІ.

Тема 12. Законотворчі ініціативи парламентських правоцентристських фракцій та роль ЗМІ у їх висвітленні.

Діяльність парламентських правоцентристських фракцій. Участь Народного Руху в громадсько-політичних акціях та заходах. Утвердження ідеї конструктивної опозиції НРУ до влади. Висвітлення діяльності правоцентристських фракцій на сторінках періодичних видань.

Тема 13. Українсько-російські відносини в програмі та політичній практиці націонал-демократичних партій.

Геополітичні орієнтації націонал-демократів та ЗМІ. Державотворчі ініціативи депутатів у сфері міжнародних відносин. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Росією (31 травня 1997 р.) в оцінці Народного Руху України. В. Чорновіл та євроатлантичний вектор.

ТЕМАТИКА ТА ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1. Вступ. Процес перебудови в СРСР та піднесення національно-визвольного руху в Україні через оптику ЗМІ

Практичні завдання:

1. Огляд позацензурного суспільно-політичного журналу «Український вісник». Обрати будь-який випуск за 1987 – 1989 рр. і за наявними матеріалами проаналізувати висвітлення актуальних суспільно-політичних, національних та інших питань в радянській Україні часів перебудови.

Робота має бути виконана за наступним планом:

1) вказати відомості про рік, місяць аналізованого видання; оформлення, вихідні дані, рубрики, тематика, автура і т.д.

2) після ознайомлення з матеріалами видання розповісти (скласти огляд) про матеріали, вказавши назву матеріалу, жанр, автора (за наявності), в яких зосереджена увага на актуальних проблемах часів перебудови;

3) наприкінці виконаного завдання короткий висновок щодо знайденої інформації у журналі «Український вісник» (наявність матеріалів, що писали, якою була інформація, як подавалася, чи прослідковується використання певних жанрів і т.д.).

4) Виокремити публікації В. Чорновола. Написати власні спостереження щодо публікацій авторства В. Чорновола. Що це за праці, які питання, проблеми підіймалися. Одну працю на вибір виокремити та проаналізувати її окремо. Наприкінці власний висновок.

Рекомендована література

1. Гарін В. Б., Кіпцар І. А., Кондратенко О. В. Історія України : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 240 с.

2. Деревінський В. Журнал «Український вісник» (1987 – 1989 роки). URL:https://shron1.chtyvo.org.ua/Derevinskyi_Vasyl/Zhurnal_Ukrainskyi_visnyk_19871989_roky.pdf? (дата звернення: 14.08.2023).

3. Деревінський В. Позиція В. Чорновола щодо формулювання питання про політичне майбутнє України в «Декларації принципів УГС». URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Derevinskyi_Vasyl/Pozytsiia_V_Chornovola_schodo_formuliuvannia_pytannia_pro_politychne_maibutnie_Ukrainy_v_Deklaratsii/ (дата звернення: 14.08.2023).

4. Деревінський В. Українська преса в контексті боротьби за свободу національної спільноти. *Південний архів (історичні науки) : зб. наук. пр. / Херсонський державний університет. 2022. Вип. 38. С. 14–18.*

5. Обушний М. І., Примуш М. В., Шведа Ю. Р. Партологія : навч. посіб. / за ред. М. І. Обушного. 2-е вид. випр. і допов. Київ, 2017. 432 с.

***Практичне заняття № 2. Формування багатопартійності в Україні:
зародження Народного Руху України (НРУ) та поява перших
правоцентристських партій***

Практичні завдання:

1. Аналіз журналістського матеріалу «30 років Руху: Створення Народного Руху в семи моментах, які наблизили Незалежність України» (обговорення проблемних питань: позицій учасників, дій влади, впливу суспільних змін на національно-визвольні процеси). За зразком: жанр, особливості побудови матеріалу; автор; стисло про зміст; вимоги до тексту, сюжету, заголовка, терміни, аббревіатури, документи, експерти, посилання та інше. Наприкінці власний висновок.

2. Ознайомитися з онлайн-виданням «Історична правда» – джерелом вивчення історії національно-визвольного руху кінця 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст. та діяльності перших громадсько-політичних об'єднань.

1) провести моніторинг та скласти огляд про матеріали, в яких мова йде про розвиток національно-визвольного руху окресленого в завданні періоду (додатково вказати назву, жанр, автору, структуру, стисло про зміст (інформаційне наповнення), вимоги до тексту, сюжету, заголовка, терміни, аббревіатури, документи, експерти, посилання та інше);

2) наприкінці виконаного завдання короткий висновок щодо знайденої інформації (наявність матеріалів, що писали, якою була інформація, як подавалася, чи прослідковується використання певних жанрів і т.д.).

Рекомендована література

1. Держава, влада та громадянське суспільство у документах політичних партій України (кінець 1980-х – перша половина 2011 рр.) / упорядники : Т. А. Бевз (координатор проекту) [та ін.] ; керівник проекту М. С. Кармазіна; довідковий матеріал : М. С. Кармазіна, Т. А. Бевз. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 808 с.

2. Кіндрачук Н. За Україну незалежну. Роль Народного Руху України у здобутті незалежності України: 1989–1991 рр. : монографія. Івано-Франківськ : НАІР, 2013. 208 с.

3. Кожанов А. В. Протидія комуністичної влади створенню Народного Руху України на сторінках преси. *Інтелігенція і влада : гром.-політ. наук. зб.* Одеса : Астропринт, 2012. Вип. 25. С. 239–244.

3. Обушний М. І., Примуш М. В., Шведа Ю. Р. Партологія : навч. посіб. / за ред. М. І. Обушного. 2-е вид. випр. і допов. Київ, 2017. 432 с.

4. Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.) : енциклопедичний довідник / за ред. М. С. Кармазіної. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 588 с.

5. Хотин Р. 30 років Руху: Створення Народного Руху в семи моментах, які наблизили Незалежність України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30147962.html> (дата звернення: 14.08.2023).

6. Шамайда Т. Установчий з'їзд Руху очима наймолодшого делегата.
URL: <https://www.istpravda.com.ua/columns/2019/09/10/156200/> (дата звернення: 14.08.2023).

Практичне заняття № 3. Народний Рух України – предтеча незалежності

Практичні завдання:

1. Журналіст Вахтанг Кіпіані – дослідник національно-визвольного руху кінця 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст.:

1) провести моніторинг в інтернеті на предмет наявності матеріалів (не менше трьох) В. Кіпіані з окресленої вище проблеми;

2) написати власні спостереження щодо публікацій авторства В. Кіпіані. Що це за праці, які питання, проблеми порушувалися;

3) виокремити одну працю на вибір та проаналізувати її. Аналіз за зразком: жанр, особливості побудови матеріалу; автор; стисло про зміст; вимоги до тексту, сюжету, заголовка, терміни, аббревіатури, документи, експерти, посилання та інше. Наприкінці власний висновок.

2. Промоніторити та проаналізувати журналістські матеріали в газеті «Голос України» (http://www.golos.com.ua/edition_archive/1991-01) за один будь-який місяць 1991 р. на окреслені до теми практичного заняття питання (вказати відомості про місяць, номер випуску аналізованого видання, а також подати посилання на матеріал; написати в довільній формі огляд, в якому вказати тематику, жанр, автуру, дотримання стандартів, суть та ступінь розкриття проблеми; зробити висновок за результатами дослідження та вказати як представлена та висвітлюється дана тема на сторінках видання).

Рекомендована література

1. Гарін В. Б., Кіпцар І. А., Кондратенко О. В. Історія України : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 240 с.

2. Золотарьова Я. Історія виборів: перші вибори Президента України. URL: <https://opora.ua.org/vybory/istoriia-vivoriv-pershi-vibori-prezidenta-ukrayini-22947> (дата звернення: 14.08.2023).

3. Кіндрачук Н. За Україну незалежну. Роль Народного Руху України у здобутті незалежності України: 1989–1991 рр. : монографія. Івано-Франківськ : НАІР, 2013. 208 с.

4. «Читай, або задушю». Чому незалежність України могла не відбутися. URL: <https://suspilne.media/271353-citaj-abo-zadusu-tebe-comu-nezaleznist-ukraini-mogla-ne-vidbutisa/> (дата звернення: 14.08.2023).

5. Чорновіл В. Україна починається з тебе : вибр. ст. та матеріали / упоряд. та авт. передм. В. Деревінський. Брустурів : Дискурсус, 2020. 304 с.

6. Яковлев І. В. Життя та громадсько-політична діяльність Івана Драча : монографія. Одеса : Астропринт, 2019. 135 с.

Практичне заняття № 4. Політична еволюція НРУ мовою української періодики

Практичні завдання:

1. Обговорення проблемних питань статті В. В. Піпаша «Причини трансформації НРУ із громадсько-політичної організації народнофронтівського типу в політичну партію»: 1) зі зникнення якого об'єднавчого чинника відбувається дезінтеграція Народних фронтів?; 2) чому більшість членів НРУ обрали шлях трансформації у політичну партію?; 3) які дві проблеми постали перед Рухом після 1 грудня 1991 р., від вирішення яких залежало його майбутнє?; 4) яка ситуація склалася в партії напередодні III Зборів НРУ?; 5) які наслідки мали III Збори для подальшого розвитку НРУ? Звернути увагу на структуру та стиль викладу наукової роботи (тез конференції).

2. Журналіст, учасник національно-визвольного руху кінця 80-х – початку 90-х рр. XX ст., український політик, рухівець Ярослав Кендзьор про становлення незалежності України, роль патріотичних сил (НРУ та інших), В.

Чорновола та інших діячів у боротьбі за її утвердження, діяльність націонал-демократів у 90-х рр. ХХ ст.:

1) провести моніторинг в інтернеті на предмет наявності матеріалів (не менше трьох) Я. Кендзьора (або за його участю) з окресленої вище проблеми;

2) написати власні спостереження щодо публікацій авторства Я. Кендзьора. Що це за праці, які питання, проблеми порушувалися?;

3) виокремити одну працю на вибір та проаналізувати її. Аналіз за зразком: жанр, особливості побудови матеріалу; автор; стисло про зміст; вимоги до тексту, сюжету, заголовка, терміни, аббревіатури, документи, експерти, посилання та інше. Наприкінці власний висновок.

Рекомендована література

1. Деревінський В. Партизація Народного Руху України. *Сторінки історії* : зб. наук. пр. / Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського. Київ, 2012. Вип. 33. С. 198–208.

2. Зінкевич Н. Я. «Український південь» – найстарший партійний тижневик України. *Народний Рух України: місце в історії та політиці* : матеріали VIII Всеукр. наук. конф. (Одеса, 25–26 трав. 2011 р.). Одеса : Астропринт, 2011. С. 136–143.

3. Обушний М. І., Примуш М. В., Шведа Ю. Р. Партологія : навч. посіб. / за ред. М. І. Обушного. 2-е вид. випр. і допов. Київ, 2017. 432 с.

4. Палінчак М., Остапець Ю., Лешанич М. Особливості процесу інституціоналізації політичних партій і партійної системи України в умовах демократичного транзиту : монографія. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2021. 240 с.

5. Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.) : енциклопедичний довідник / за ред. М. С. Кармазіної. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 588 с.

***Практичне заняття № 5. Державотворча діяльність засновників Руху І.
Драча, Л. Лук'яненка, В. Чорновола, М. Гориня у медійному просторі
України***

Практичні завдання:

1. Знайти в онлайн-виданнях та проаналізувати журналістський матеріал про життєвий шлях (політичну діяльність) І. Драча, Л. Лук'яненка (на вибір). Аналіз за зразком: видання, номер видання, дата; автор; назва матеріалу; жанр; стисло про зміст (порушені питання, проблеми); вимоги до тексту, сюжету, заголовка, терміни, аббревіатури, документи, експерти, посилання та інше. Наприкінці власний висновок.

2. Знайти в онлайн-виданнях та проаналізувати журналістський матеріал про життєвий шлях (політичну діяльність) В. Чорновола, М. Гориня (на вибір). Аналіз за зразком: видання, номер видання, дата; автор; назва матеріалу; жанр; стисло про зміст (порушені питання, проблеми); вимоги до тексту, сюжету, заголовка, терміни, аббревіатури, документи, експерти, посилання та інше. Наприкінці власний висновок.

Рекомендована література

1. 25 років: Заповіти незалежності України / О. В. Савченко [та ін.] ; за ред. О. В. Савченко. Київ : Саміт-Книга, 2017. 160 с.

2. Деревінський В. В'ячеслав Чорновіл. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2017. 252 с.

3. Лук'яненко Л. Сповідь у камері смертника. 4-е вид. Київ : Поліпринт, 2011. 136 с.

4. Чорновіл В. Україна починається з тебе : вибр. ст. та матеріали / упоряд. та авт. передм. В. Деревінський. Брустурів : Дискурсус, 2020. 304 с.

5. Яковлев І. В. Життя та громадсько-політична діяльність Івана Драча : монографія. Одеса : Астропринт, 2019. 135 с.

Практичне заняття № 6. ЗМІ про кризи в націонал-демократичних партіях, їх причини та наслідки

Практичні завдання:

1. Ознайомитись з матеріалами учасників внутрішньопартійної кризової ситуації в НРУ в 1999 р.: Я. Кендзьора «Рух буде далі, хто б що не робив, аби його не було», В. Шевченка «Хто і як розколював Рух?», М. Косіва «Політичні партії «прихватуєють» так само, як і всяку іншу річ». Аналіз за зразком: автор; назва матеріалу; жанр; стисло про зміст (порушені питання, проблеми); вимоги до тексту, сюжету, заголовка, терміни, абрєвіатури, документи, експерти, посилання та інше, а також порівняти спільні та відмінні погляди на проблему авторами матеріалів. Наприкінці власний висновок.

2. Промоніторити та проаналізувати журналістські матеріали в газеті «День» (<https://day.kyiv.ua/newspapers-archive>) за лютий – березень 1999 р. на окреслені до теми практичного заняття питання (вказати відомості про місяць, номер випуску аналізованого видання, а також подати посилання на матеріал; написати в довільній формі огляд, в якому вказати тематику, жанр, автуру, дотримання стандартів, суть та ступінь розкриття проблеми; зробити висновок за результатами дослідження та вказати як представлена та висвітлюється дана тема на сторінках видання).

Рекомендована література

1. Деревінський В. Партизація Народного Руху України. *Сторінки історії* : зб. наук. пр. / Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського. Київ, 2012. Вип. 33. С. 198–208.

2. Овсієнко С. Л. Кризові ситуації в Народному Русі: причини та наслідки. *Науковий вісник* / Одес. нац. екон. ун-т. Одеса : ОНЕУ, 2010. Вип. 15. С. 134–143.

3. Палінчак М., Остапець Ю., Лешанич М. Особливості процесу інституціалізації політичних партій і партійної системи України в умовах

демократичного транзиту : монографія. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2021. 240 с.

4. Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.) : енциклопедичний довідник / за ред. М. С. Кармазіної. Київ : ІІІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 588 с.

5. Чорновіл В. Україна починається з тебе : вибр. ст. та матеріали / упоряд. та авт. передм. В. Деревінський. Брустурів : Дискурсус, 2020. 304 с.

Практичне заняття № 7. «Розкол» НРУ в редакторських статтях В'ячеслава Чорновола, його прибічників та опонентів

Практичні завдання:

1. Ознайомитися з однією (на вибір) публікацією В. Чорновола «Спроба розколу Руху. Причини. Виконавці. Замовники», «Рух потребує самоочищення», «Про кризову ситуацію в Народному Русі України». Написати власне спостереження (аналіз) щодо публікації авторства В. Чорновола. Аналіз за зразком: автор; назва матеріалу; жанр; стисло про зміст (зовнішні та внутрішні причини «розколу», мотиви представників «опозиції», запропоновані шляхи вирішення проблеми); вимоги до тексту, сюжету, заголовка, терміни, аббревіатури, документи, експерти, посилання та інше. Наприкінці власний висновок. Обговорити проблемні питання.

2. Журналіст, український політик Сергій Рахманін про розвиток політичних партій, внутрішньопартійні кризові явища, вплив В. Чорновола та інших діячів на політичні процеси 90-х рр. ХХ ст.:

1) провести моніторинг в інтернеті на предмет наявності матеріалів (не менше трьох) С. Рахманіна (або за його участю) з окресленої вище проблеми;

2) написати власні спостереження щодо публікацій авторства С. Рахманіна. Що це за праці, які питання, проблеми порушувалися?;

3) виокремити одну працю на вибір та проаналізувати її. Аналіз за зразком: жанр, особливості побудови матеріалу; автор; стисло про зміст;

вимоги до тексту, сюжету, заголовка, терміни, аббревіатури, документи, експерти, посилання та інше. Наприкінці власний висновок.

Рекомендована література

1. Деревінський В. Партизація Народного Руху України. *Сторінки історії* : зб. наук. пр. / Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського. Київ, 2012. Вип. 33. С. 198–208.

2. Деревінський В. В'ячеслав Чорновіл. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2017. 252 с.

3. Овсієнко С. Л. Кризові ситуації в Народному Русі: причини та наслідки. *Науковий вісник* / Одес. нац. екон. ун-т. Одеса : ОНЕУ, 2010. Вип. 15. С. 134–143.

4. Чорновіл В. Україна починається з тебе : вибр. ст. та матеріали / упоряд. та авт. передм. В. Деревінський. Брустурів : Дискурсус, 2020. 304 с.

Практичне заняття № 8. Забезпечення легітимності двох частин НРУ на сторінках преси

Практичні завдання:

1. Знайти в онлайн-виданнях журналістський матеріал про загибель В. Чорновола. Аналіз за зразком: видання, номер, місяць, рік; автор; назва матеріалу; жанр; стисло про зміст (порушені питання, проблеми); вимоги до тексту, сюжету, заголовка, терміни, аббревіатури, документи, експерти, посилання та інше, а також порівняти зі змістом матеріалу М. Степаненка «Рух чекає відповіді». Наприкінці власний висновок.

2. Ознайомитись з дослідженням Босовича В. «ДТП на замовлення. Хроніка політичного убивства». Аналіз за зразком: автор; назва матеріалу; жанр; стисло про зміст (порушені питання, проблеми; назвіть політичних діячів прихованих за певними персонажами); вимоги до тексту, сюжету, заголовка,

терміни, аббревіатури, документи, експерти, посилання та інше. Наприкінці власний висновок.

Рекомендована література

1. Босович В. ДТП на замовлення. Хроніка політичного убивства. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Bosovych_Vasy1/DTP_na_zamovlennia_Khronika_politichnoho_ubyvstva/ (дата звернення: 14.08.2023).

2. Вячеслав Чорновіл: Біографія. Статті. Цитати. Київ, 2007. 36 с.

3. Деревінський В. Вячеслав Чорновіл. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2017. 252 с.

4. Палінчак М., Остапець Ю., Лешанич М. Особливості процесу інституціалізації політичних партій і партійної системи України в умовах демократичного транзиту : монографія. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2021. 240 с.

5. Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.) : енциклопедичний довідник / за ред. М. С. Кармазіної. Київ : ІІІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 588 с.

6. Чорновіл В. Україна починається з тебе : вибр. ст. та матеріали / упоряд. та авт. передм. В. Деревінський. Брустурів : Дискурсус, 2020. 304 с.

Практичне заняття № 9. Преса як джерело вивчення кризових явищ в Народному Русі України

Практичні завдання:

1. Обрати один із запропонованих журналістських матеріалів (Україна на межі // День. 17 липня 1999 р.; Рух буде підтримувати на ділі лівого кандидата Кучму // День. 15 вересня 1999 р.; Які принципи важливіші для Руху // День. 14 липня 1999 р.; Хибна відповідь на виклик історії // День. 21 грудня 1999 р.; Старі розколи нової епохи // ПіК. 10 – 16 квітня 2001 р.; Президент, Удовенко, Костенко – з однієї політичної комуналки // ПіК. 10-16 квітня 2001 р.; Рух у

нікуди // ПіК. 2000. №18.; Юрій Костенко: «Неправда, що УНР деградує...» // ПіК. 2000. №18.; Лесь Танюк: «Зараз очолити Рух може тільки самогубець» // ПіК. 2000. №18.) про кризові явища в Народному Русі України. Аналіз одного матеріалу за зразком: автор; назва матеріалу; жанр; коротко про зміст (виявити причини внутрішньопартійних кризових явищ, їх вплив на діяльність НРУ, на стосунки між двома Рухами та порівняти з вивченими процесами, які відбувалися в партії у 1998 – березні 1999 рр.); вимоги до тексту, сюжету, заголовка, терміни, аббревіатури, документи, експерти, посилання та інше. Наприкінці власний висновок. Обговорити проблемні питання.

2. Порівняльний аналіз офіційних сайтів українських національно-демократичних партій – НРУ (<https://www.rukh.team/>), (<https://mnru.com.ua/>), УРП (<https://www.urp1990.com.ua/>), РХП (<https://www.rcp.org.ua/>). Критерії аналізу: 1) художньо-технічний аналіз (оформлення, ілюстрації і т.д.); 2) структура, наявність чи відсутність певних рубрик; 4) інформаційне наповнення; 5) наприкінці висновок про спільне та відмінне.

Рекомендована література

1. Деревінський В. Партизація Народного Руху України. *Сторінки історії : зб. наук. пр.* / Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського. Київ, 2012. Вип. 33. С. 198–208.

2. Деревінський В. Українська преса в контексті боротьби за свободу національної спільноти. *Південний архів (історичні науки) : зб. наук. пр.* / Херсонський державний університет. 2022. Вип. 38. С. 14–18.

3. Зінкевич Н. Я. «Український південь» – найстарший партійний тижневик України. *Народний Рух України: місце в історії та політиці : матеріали VIII Всеукр. наук. конф. (Одеса, 25–26 трав. 2011 р.)*. Одеса : Астропринт, 2011. С. 136–143.

4. Овсієнко С. Л. Кризові ситуації в Народному Русі: причини та наслідки. *Науковий вісник / Одес. нац. екон. ун-т. Одеса : ОНЕУ, 2010. Вип. 15. С. 134–143.*

5. Чорновіл В. Україна починається з тебе : вибр. ст. та матеріали / упоряд. та авт. передм. В. Деревінський. Брустурів : Дискурсус, 2020. 304 с.

***Практичне заняття № 10. Національно-демократичний табір
у парламентських та президентських виборчих кампаніях
(представлення у ЗМІ)***

Практичні завдання:

1. Обговорення проблемних питань у статтях С. В. Митрофанського «Участь Народного Руху України у виборах до Верховної Ради України 1994 року», Е. В. Мамонтової «Народний Рух України як політичний бренд: з досвіду парламентських кампаній 1998 та 2002 років», С. Л. Овсієнка «Здобутки НРУ на президентських виборах 1999 року як наслідок розколу в його лавах» (обрати одну на вибір). Розкрити такі аспекти проблеми як особливості перебігу рухівської передвиборчої кампанії, результати та наслідки. Звернути увагу на структуру та стиль викладу наукової роботи (тез конференції, наукової статті).

2. Знайти у мас-медіа матеріали (3 приклади) про участь націонал-демократичних сил (УРП, ДемПУ, РХП, НРУ) у виборчих кампаніях перших десяти років існування незалежної України. Аналіз за зразком: видання, номер видання, дата; автор; назва матеріалу; жанр; стисло про зміст; вимоги до тексту, сюжету, заголовка, терміни, аббревіатури, документи, експерти, посилання та інше. Наприкінці власний висновок.

Рекомендована література

1. Лазарович М. В. Історія України : навч. посіб. 3-ге вид., стер. Київ : Знання, 2013. 685 с.

2. Митрофанський С. В. Участь Народного Руху України у виборах до Верховної Ради України 1994 року. *Народний Рух України: місце в історії та*

політиці : матеріали VIII Всеукр. наук. конф. (Одеса, 25–26 трав. 2011 р.). Одеса : Астропринт, 2011. С. 270–273.

3. Мамонтова Е. В. Народний Рух України як політичний бренд: з досвіду парламентських кампаній 1998 та 2002 років. *Народний Рух України: місце в історії та політиці : матеріали VI Всеукр. наук. конф. (Одеса, 16–17 верес. 2005 р.)*. Одеса : Астропринт, 2005. С. 86–91.

4. Овсієнко С. Л. Здобутки НРУ на президентських виборах 1999 року як наслідок розколу в його лавах. *Інтелекція і влада : Громадсько-політичний наук. зб., Серія : Історія*. Одеса : Астропринт, 2003. №1. С. 148 – 156.

5. Політичні партії України у парламентській виборчій кампанії 2012 року : колективна монографія / М. С. Кармазіна [та ін.] ; за ред. М. С. Кармазіної. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. 400 с.

6. Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.) : енциклопедичний довідник / за ред. М. С. Кармазіної. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 588 с.

Практичне заняття № 11. Правоцентристські партії у процесі розробки та прийнятті нової Конституції України

Практичні завдання:

1. Промоніторити та проаналізувати журналістські матеріали в газеті «День» (<https://day.kyiv.ua/newspapers-archive>) за січень – червень 1996 р. про внесок націонал-демократів (НРУ, УРП, ДемПУ) в конституційний процес в Україні (вказати відомості про місяць, номер випуску аналізованого видання, а також подати посилання на матеріал; написати в довільній формі огляд, в якому вказати тематику, жанр, автуру, дотримання стандартів, суть та ступінь розкриття проблеми; зробити висновок за результатами дослідження та вказати як представлена та висвітлюється дана тема на сторінках видання).

2. Промоніторити та проаналізувати журналістські матеріали в газеті «Голос України» (http://www.golos.com.ua/edition_archive) січень – червень 1996 р. про внесок націонал-демократів (НРУ, УРП, ДемПУ) в конституційний процес в Україні (вказати відомості про місяць, номер випуску аналізованого видання, а також подати посилання на матеріал; написати в довільній формі огляд, в якому вказати тематику, жанр, автуру, дотримання стандартів, суть та ступінь розкриття проблеми; зробити висновок за результатами дослідження та вказати як представлена та висвітлюється дана тема на сторінках видання).

Рекомендована література

1. Деревінський В. Внутрішня та зовнішньополітична діяльність Народного Руху України у 1992–1999 рр. *Наук.-теорет. альманах «Грані»*. 2015. Вип. 5 (121). С. 134–137.

2. Держава, влада та громадянське суспільство у документах політичних партій України (кінець 1980-х – перша половина 2011 рр.) / упорядники : Т. А. Бевз (координатор проекту) [та ін.] ; керівник проекту М. С. Кармазіна; довідковий матеріал : М. С. Кармазіна, Т. А. Бевз. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 808 с.

3. Лазарович М. В. Історія України : навч. посіб. 3-ге вид., стер. Київ : Знання, 2013. 685 с.

4. Овсієнко С. Л. Народний Рух України у конституційному процесі на початку ХХІ ст. *Науковий вісник / Одес. нац. екон. ун-т. Одеса : ОНЕУ, 2011. Вип. 11. С.152–162.*

5. Палінчак М., Остапець Ю., Лешанич М. Особливості процесу інституціоналізації політичних партій і партійної системи України в умовах демократичного транзиту : монографія. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2021. 240 с.

Практичне заняття № 12. Законотворчі ініціативи парламентських правоцентристських фракцій та роль ЗМІ у їх висвітленні

Практичні завдання:

1. Промоніторити та проаналізувати журналістські матеріали в газеті «День» (<https://day.kyiv.ua/newspapers-archive>) за будь-який один рік 1991 – 2002 рр. на окреслені до теми практичного заняття питання (вказати відомості про місяць, номер випуску аналізованого видання, а також подати посилання на матеріал; написати в довільній формі огляд, в якому вказати тематику, жанр, автуру, дотримання стандартів, суть та ступінь розкриття проблеми; зробити висновок за результатами дослідження та вказати як представлена та висвітлюється дана тема на сторінках видання).

2. Промоніторити та проаналізувати журналістські матеріали в газеті «Голос України» (http://www.golos.com.ua/edition_archive) за будь-який один рік 1991 – 2002 рр. на окреслені до теми практичного заняття питання (вказати відомості про місяць, номер випуску аналізованого видання, а також подати посилання на матеріал; написати в довільній формі огляд, в якому вказати тематику, жанр, автуру, дотримання стандартів, суть та ступінь розкриття проблеми; зробити висновок за результатами дослідження та вказати як представлена та висвітлюється дана тема на сторінках видання).

Рекомендована література

1. Деревінський В. Внутрішня та зовнішньополітична діяльність Народного Руху України у 1992–1999 рр. *Наук.-теорет. альманах «Грані»*. 2015. Вип. 5 (121). С. 134–137.

2. Держава, влада та громадянське суспільство у документах політичних партій України (кінець 1980-х – перша половина 2011 рр.) / упорядники : Т. А. Бевз (координатор проекту) [та ін.] ; керівник проекту М. С. Кармазіна;

довідковий матеріал : М. С. Кармазіна, Т. А. Бевз. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 808 с.

3. Лазарович М. В. Історія України : навч. посіб. 3-ге вид., стер. Київ : Знання, 2013. 685 с.

4. Овсієнко С. Л. Фракція Народного Руху у Верховній Раді України (1998 – початок 1999 рр.). *Інтелігенція і влада* : Громадсько-політичний наук. зб., Серія : Історія. Одеса : Астропринт, 2009. №15. С. 161–170.

5. Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.) : енциклопедичний довідник / за ред. М. С. Кармазіної. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 588 с.

6. Чорновіл В. Україна починається з тебе : вибр. ст. та матеріали / упоряд. та авт. передм. В. Деревінський. Брустурів : Дискурсус, 2020. 304 с.

Практичне заняття № 13. Українсько-російські відносини в програмі та політичній практиці націонал-демократичних партій

Практичні завдання:

1. Обговорення проблемних питань статті О. В. Мардаренко «Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Росією (31 травня 1997 р.) в оцінці Народного Руху України». Розкрити такі аспекти проблеми як ставлення НРУ до ратифікації договору, його бачення на розв'язання існуючих проблем, позиція прибічників та противників «Великого Договору». Виокремити джерельну базу (періодичні видання) дослідження. Звернути увагу на структуру та стиль викладу наукової роботи (статті).

2. Промоніторити та проаналізувати журналістські матеріали в газетах (на вибір) «День» (<https://day.kyiv.ua/newspapers-archive>) та «Голос України» (http://www.golos.com.ua/edition_archive) за будь-який один рік 1991 – 2002 рр. на окреслені до теми практичного заняття питання (вказати відомості про місяць, номер випуску аналізованого видання, а також подати посилання на матеріал; написати в довільній формі огляд, в якому вказати тематику, жанр,

автуру, дотримання стандартів, суть та ступінь розкриття проблеми; зробити висновок за результатами дослідження та вказати як представлена та висвітлюється дана тема на сторінках видання).

Рекомендована література

1. Деревінський В. Внутрішня та зовнішньополітична діяльність Народного Руху України у 1992–1999 рр. *Наук.-теорет. альманах «Грані»*. 2015. Вип. 5 (121). С. 134–137.

2. Деревінський В. В'ячеслав Чорновіл. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2017. 252 с.

3. Держава, влада та громадянське суспільство у документах політичних партій України (кінець 1980-х – перша половина 2011 рр.) / упорядники : Т. А. Бевз (координатор проекту) [та ін.] ; керівник проекту М. С. Кармазіна; довідковий матеріал : М. С. Кармазіна, Т. А. Бевз. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 808 с.

4. Мардаренко О. В. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Росією (31 травня 1997 р.) в оцінці Народного Руху України. *Інтелігенція і влада* : Громадсько-політичний наук. зб., Серія : Історія. Одеса : Астропринт, 2007. №9. С. 251–259.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання до самостійної роботи змістовного модуля 1. Становлення багатопартійної системи в Україні та особливості розвитку національно-демократичних партій у ЗМІ

1. Вступ. Процес перебудови в СРСР та піднесення національно-визвольного руху в Україні через оптику ЗМІ.
2. Формування багатопартійності в Україні: зародження Народного Руху України (НРУ) та поява перших правоцентристських партій.
3. Народний Рух України – предтеча незалежності.
4. Політична еволюція НРУ мовою української періодики.
5. Державотворча діяльність засновників Руху І. Драча, Л. Лук'яненка, В. Чорновола, М. Гориня у медійному просторі України.

Практичні завдання: 1. Моніторинг інтернет-ресурсів; 2. Написання оглядів; 3. Ознайомлення з літературою –

1. Андрусяк І. М. Близк і злиденність української націонал-демократії : політологічне есе. Київ : Смолоскип, 1999. 80 с.
2. Горинь М. М. Запалити свічку / упорядник В. В. Овсієнко. Харків : Права людини, 2009. 325 с.
3. Деревінський В. В'ячеслав Чорновіл. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2017. 252 с.
4. Дикань К. Десять років по тому: від УГС до ... Історія новітнього партійного будівництва : підручник. Київ, 1999. 744 с.
5. 25 років: Заповіти незалежності України / О. В. Савченко [та ін.] ; за ред. О. В. Савченко. Київ : Саміт-Книга, 2017. 160 с.
6. Лук'яненко Л. Сповідь у камері смертника. 4-е вид. Київ : Поліпринт, 2011. 136 с.

7. Яковлев І. В. Життя та громадсько-політична діяльність Івана Драча : монографія. Одеса : Астропринт, 2019. 135 с.

**Завдання до самостійної роботи змістовного модуля 2.
Внутрішньопартійні суперечності в націонал-демократичному таборі та їх наслідки через оптику преси**

1. ЗМІ про кризи в націонал-демократичних партіях, їх причини та наслідки.

2. «Розкол» НРУ в редакторських статтях В'ячеслава Чорновола, його прибічників та опонентів.

3. Забезпечення легітимності двох частин НРУ на сторінках преси.

4. Преса як джерело вивчення кризових явищ в Народному Русі України.

Практичні завдання: 1. Моніторинг інтернет-ресурсів; 2. Написання оглядів; 3. Ознайомлення з літературою –

1. Овсієнко С. Л. Діяльність Народного Руху України в умовах внутрішньопартійної кризи (1997–2002 рр.) : дис... канд. іст. наук: 07.00.01 : захищена 01.10.08 : затв. 28.04.09 / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2008. URL: <http://w.dissert.com.ua/dialnist-narodnoho-rukhu-ukrayiny-v-umovakh-vnutrishnopartiynoyi-kryzy.html> (дата звернення: 10.02.2023).

2. Рух ми відстоїмо: В'ячеслав Чорновіл / упорядники : М. Косів, Я. Кендзьор. Київ, 1999. 55 с.

3. Чорновіл В. Україна починається з тебе : вибр. ст. та матеріали / упоряд. та авт. передм. В. Деревінський. Брустурів : Дискурсус, 2020. 304 с.

4. Шевченко В. Хто і як розколював Рух. Київ : ФастівРухІнформ, 1999. 10 с.

5. Якщо ж не я, то хто ж?.. : В'ячеслав Чорновіл / уклад Г. Васишин. Київ : СМП «Аверс», 1998. Ч.2. 124 с.

6. Я б обрав життя, яке прожив... : В'ячеслав Чорновіл / уклад Г. Василюшин. Київ : СМП «Аверс», 1999. Ч.3. 137 с.

Завдання до самостійної роботи змістовного модуля 3. Суспільно-політична діяльність правоцентристських партій та роль медіа в її висвітленні

1. Національно-демократичний табір у парламентських та президентських виборчих кампаніях (представлення у ЗМІ).

2. Правоцентристські партії у процесі розробки та прийнятті нової Конституції України.

3. Законотворчі ініціативи парламентських правоцентристських фракцій та роль ЗМІ у їх висвітленні.

4. Українсько-російські відносини в програмі та політичній практиці націонал-демократичних партій.

Практичні завдання: 1. Моніторинг інтернет-ресурсів; 2. Написання оглядів; 3. Ознайомлення з літературою –

1. Гончарук Г. І. Народний Рух України : історія 1989–1996 рр. Вид. 2-е, допов. Одеса : Астропринт, 2014. 336 с.

2. Діденко Ю. В. Народний Рух у державотворчих процесах України (1989–2002) : монографія. Одеса : Астропринт, 2006. 176 с.

3. Хмара С. І. За справедливу Україну. Київ : Ін-т національного державознавства, 1999. 110 с.

4. Яворівський В. О. Що ж ми за народ такий?...: публіцистика / ред. В. Коломієць. Київ : Український письменник, 2001. 295 с.

ТЕСТ

для перевірки поточних знань

(студент має виконати один із варіантів контрольної роботи
на власний вибір)

Варіант 1.

1. В програмних положеннях цієї громадсько-політичної організації йдеться про забезпечення основних прав і свобод громадян через пропорційне користування державними ЗМІ, створення незалежних видань із забезпеченням необхідною матеріальною базою, доступ до радіопередач, книг, періодики з інших країн світу, що освітлюють проблеми і події з різних ідейних позицій?:

- А) Українська Гельсінська спілка;
- Б) антисталінське товариство «Меморіал»;
- В) Народний Рух України за перебудову.

2. Яка українська преса включилася у процес відновлення історичної правди після закріплення курсу на гласність під час перебудови в СРСР?:

- 1. «Жовтень», «Знамя»; 2. «Огоньок», «Україна»; 3. «Літературна Україна», «Жовтень».

3. У 1987 р. було відроджено в Україні за редакцією В. Чорновола перше легальне незалежне громадсько-політичне періодичне видання:

- 1. «Український вісник»; 2. «Українська правда»; 3. «Українські вісті».

4. Яка із неформальних організацій, які масово виникають упродовж 1995 – 1989 рр., своїм друкованим органом мала «Український вісник»?:

- 1. «Зелений світ»; 2. «Українська Гельсінська спілка»; 3. «Громада».

5. У Преамбулі Програми якої громадсько-політичної організації способами діяльності визначаються видавнича справа, розповсюдження інформації через листівки, плакати, ЗМІ тощо?:

- А) «Українська Гельсінська спілка»;
- Б) антисталінське товариство «Меморіал»;
- В) «Народний Рух України за перебудову».

6. На сайті якого онлайн-видання розміщується матеріал «Установчий з'їзд Руху очима наймолодшого делегата»?:

- А) «Українська правда»; Б) «Історична правда»; В) «Радіо Свобода».

7. На сайті якого онлайн-видання розміщується матеріал Р. Хотина «30 років Рухів: Створення Народного руху в семи моментах, які наблизили незалежність України»?:

- А) «Українська правда»; Б) «Історична правда»; В) «Радіо Свобода».

8. Матеріали Установчого з'їзду Руху друкували:

- А) «Літературна Україна» та «Ленінська молодь»;
- Б) всі київські газети;
- В) жодна українська газета.

9. Стосовно Установчого з'їзду якої політичної організації у «Радянській Україні» повідомлялось, що судячи з положень документу, його ініціатори прагнули створити нову організацію, паралельну партійній, що стоятиме над органами влади, відволікти трудящих від практичних справ та залучити до затяжних дискусій та мітингів тощо?:

- А) Народний Рух України за перебудову;
- Б) Українська республіканська партія;
- В) Демократична партія України.

10. Органи партійних комітетів, зокрема «Правда», подають цю політичну організацію в спотвореному вигляді, зображують як націоналістичну, екстремістську та антикомуністичну:

- А) Народний Рух України за перебудову;
- Б) Українська республіканська партія;
- В) Демократична партія України.

Варіант 2.

1. «Звертаюся зі словами Вольтера: «Я ненавиджу думку свого противника, але я готовий померти за те, щоб він мав право її висловити». Кому з народних депутатів Верховної Ради УРСР належить це звернення, яке можна зустріти у матеріалі «Читай, або задушу». Чому незалежність України могла не відбутися?»:

- А) Леоніду Кравчуку; Б) Дмитру Павличку; В) Левку Лук'яненку.

2. Зі змісту публікації «Читай, або задушу». Чому незалежність України могла не відбутися» слідує, що роль локомотива у боротьбі за необхідність ухвалити «Акт проголошення незалежності України» 24 серпня 1991 р. відіграли народні депутати від фракції:

- А) «Група 239»; Б) «Народний Рух України»; В) «Народна рада».

3. Назвіть кандидата у Президенти України, який зняв свою кандидатуру на користь Л. Кравчука напередодні голосування 1 грудня 1991 р., виходячи зі змісту публікації «Історія виборів: перші вибори Президента України?»:

- А) В. Гриньов; Б) Л. Табурянський; В) О. Ткаченко.

4. Оберіть, які особливості передвиборчої програми належать кандидату в Президенти від НРУ В. Чорноволу, виходячи зі змісту публікації «Історія виборів: перші вибори Президента України?»:

А) «...тези, які отримали назву 5 «Д»: «Держава», «Демократія», «Достаток», «Духовність» та «Довіра»;

Б) «...свою програму він формував протягом тридцяти років, натомість окремим пунктам програми конкурента – від трьох днів до трьох тижнів»;

В) «...щоб Україна стала розвиненою європейською державою, достатньо п'яти років».

5. Назвіть політичну силу, яка протягом 1992 – 1999 рр. засновує низку партійних видань, в тому числі «Час/Time», «Український південь», «Наше слово», «Нова доба», «Демократична Носівщина», «Кобза» та інші:

А) Народний Рух України; Б) «Реформи і порядок»; В) Демократична партія України.

6. «Як свідчить аналіз газет, тільки і було там українського, що проходила вона в Будинку самодіяльної творчості імені Лесі України». Виберіть організацію, обласна конференція якої відбувалася в Одесі 25 серпня 1989 р.:

А) Комуністична партія України; Б) Народний Рух; В) Народний Рух України.

7. Кому належать слова в інтерв'ю на сторінці онлайн-видання «Українська правда»: «Я 30 років був членом КПРС – гріх було б не вважати мене конформістом?»:

А) І. Драчу; Б) Л. Лук'яненку; В) М. Гориню.

8. Хто з діячів українського національно-демократичного табору був журналістом за фахом?:

А) М. Горинь; Б) Л. Лук'яненко; В) В. Чорновіл.

9. Кому з діячів українського національно-демократичного табору належить авторство книг: «Що далі?» (1989), «Сповід у камері смертників» (1991), «За Україну, за її волю...» (1991), «Вірую в Бога і в Україну» (1991), «Не дам загинуть Україні!» (1994), «Народження нової ери» (1997), «У країні кленового листка» (1998), численних публікацій?:

А) М. Гориню; Б) Л. Лук'яненку; В) В. Чорноволу.

10. Відомий український правозахисник, дисидент, борець за свободу і незалежність України, багаторічний в'язень радянських кримінальних таборів, співзасновник УГС, НРУ, організатор всеукраїнського «ланцюга єднання» та масового відзначення 500-ліття українського козацтва, автор збірки спогадів і публіцистики під назвами «Листи з-за ґрат» і «Запалити свічу»:

А) М. Горинь; Б) Л. Лук'яненко; В) В. Чорновіл.

Варіант 3.

1. Назвіть матеріал надрукований в газеті «Независимость», в якому В. Чорновіл розкрив власне бачення причин внутрішньопартійної кризи («розколу») в НРУ 1999 року:

А) «Спроба розколу Руху. Причини. Виконавці. Замовники»;

Б) «Рух потребує самоочищення»;

В) «Про кризову ситуацію в Народному Русі України».

2. У якій публікації В. Чорновіл, пояснюючи причини «розколу» в НРУ, наголошує на тому, що «лідери повинні бути ідейними», а політичні партії не для тих, хто прийшов займатися бізнесом?:

А) «Спроба розколу Руху. Причини. Виконавці. Замовники»;

Б) «Я думаю, що Рух ми відстоїмо»;

В) «Про кризову ситуацію в Народному Русі України».

3. У повісті В. Босовича «ДТП на замовлення. Хроніка політичного убивства», за сюжетом якої читач може впізнати реальні події, під яким псевдо автор зображував загиблого лідера НРУ В. Чорновола?:

А) Богдан; Б) Слава; В) Макс.

4. Назвіть, інтереси якої сторони у внутрішньопартійних кризових процесах 1999 р. підтримувала наступна рухівська преса: «Народна газета», «РУХ», «Волинь», «Віче», «Сіверщина»?:

А) «чорноволівців»; Б) «костенківців»; В) «удовенківців».

5. Оберіть єдину рису, що об'єднує газети «Голос України», «Дзеркало тижня», «День», «Факти і коментарі», «Україна молода» при вивченні історії Руху періоду 1997 – 2002 рр.?: 1) детальне висвітлення проблеми «розколу» НРУ;

2) побіжне висвітлення проблеми «розколу» НРУ;

3) відсутність аналітичних розвідок про «розкол» НРУ.

6. Серед одеської регіональної преси найбільшу цінність мають матеріали, які опубліковані в газеті _____, а саме документи центральних органів Руху та його крайових організацій, що розкривають діяльність Руху та внутрішньопартійні процеси. Оберіть пропущену назву періодичного видання:

1) «Вечерня Одесса»; 2) «Думська площа»; 3) «Чорноморські новини».

7. «Киевские Ведомости» вважали, що лідери політичних партій, які входили до об'єднання «Національний фронт» створили свою структуру з однією метою:

А) боротися з Рухом і блоком “Рух за народ, за Україну!”;

Б) боротися з Комуністичною партією України та блоком «За правду, за народ, за Україну»;

В) боротися з провладними політичними силами: НДП, СДПУ(о).

8. Газета «Шлях перемоги» 7 серпня 1997 р. повідомляла, що керівництво _____, яке «претендує на монополію серед національно-державницьких сил», своїми заявами не сприяло співпраці з партіями та організаціями «Національного фронту». Оберіть пропущену назву політичної сили:

А) Народний Рух України; Б) Конгрес українських націоналістів; В) «Реформи і порядок».

9. 21 – 22 квітня 2000 р. Центральний Провід _____ вирішив підтримати акцію незалежних журналістів «Хвиля свободи», підкресливши, що боротьба з вільним словом приведе до боротьби з вільною думкою, а в підсумку – з вільним суспільством. Оберіть пропущену назву політичної сили:

А) Народний Рух України;

Б) Конгрес українських націоналістів;

В) Українська християнсько-демократична партія.

10. Мардаренко О. В. у своїй статті «Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Росією (31 травня 1997 р.) в оцінці Народного Руху України» робить висновок, що Народний Рух дав...:

А) позитивну оцінку «Великому Договору»;

Б) негативну оцінку «Великому Договору»;

В) нейтральну оцінку «Великому Договору».

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Основні напрямки політичних реформ в СРСР у другій половині 80-х рр. ХХ ст. та їх наслідки для України.
2. Піднесення національно-визвольного руху в УРСР: етапи та особливості.
3. Формування багатопартійності в Україні.
4. Зародження Народного Руху України (НРУ).
5. Особливості розвитку національно-демократичних партій.
6. Відновлення Україною незалежності та роль партій національно-демократичного табору.
7. Політична еволюція НРУ мовою української періодики.
8. Іван Драч – батько Народного Руху України.
9. Левко Лук'яненко та його внесок у розбудову Української держави.
10. В'ячеслав Чорновіл: національний символ на тлі епохи.
11. Творча спадщина В'ячеслава Чорновола – журналіста.
12. Кризові ситуації в Народному Русі: причини та наслідки.
13. Розкол НРУ в редакторських статтях В'ячеслава Чорновола.
14. «Костенківці» та «чорноволівці» про участь В. Чорновола в «розколі» Народного Руху України у 1999 р.
15. Забезпечення легітимності двох частин НРУ.
16. Преса як джерело вивчення кризових явищ в Народному Русі України.
17. Розкол Народного Руху України в контексті трансформації громадсько-політичних рухів країн Балтії.
18. Внутрішньопартійна кризова ситуація в низових структурах Народного Руху у 1999 р. та її наслідки.
19. Г. Удовенко як керівник Народного Руху України.
20. Роль Народного Руху України у формуванні інформаційної політики держави.

21. Народний Рух та національно-демократичний табір у парламентських виборчих кампаніях.
22. Участь правоцентристських партій у виборах Президента України.
23. НРУ у процесі розробки та прийняття нової Конституції України.
24. Законотворчі ініціативи парламентських фракцій Руху.
25. Українсько-російські відносини в програмі та політичній практиці Народного Руху України.
26. НРУ та формування громадянського суспільства в Україні.
27. Участь Народного Руху України в громадсько-політичних акціях та заходах (1997 – 2002).
28. Утвердження ідеї конструктивної опозиції Народного Руху України до влади.
29. Роль НРУ в розвитку міжнаціональних відносин.
30. Гуманітарна політика Народного Руху України у сучасних умовах.
31. Активний характер соціальної політики Народного Руху України.
32. Рух та кримсько-татарське питання.
33. Співпраця Руху з політичними силами у розбудові державності України.
34. Ідея соборності в ідеології та діяльності Народного Руху України.
35. Боротьба Народного Руху України за українські гроші – важливий етап боротьби за незалежність України.
36. Взаємовідносини НРУ з шахтарським страйковим рухом.
37. Екологічна проблематика в діяльності Народного Руху України та інших громадсько-політичних організацій напередодні проголошення незалежності України.
38. Боротьба Одеської крайової організації Народного Руху України проти підписання нового союзного договору у 1990 – 1991 рр.
39. Протидія комуністичної влади створенню Народного Руху України на сторінках преси.

40. Становлення і розвиток НРУ мовою української періодици 1989 – 1999 рр.
41. Участь правозахисників у діяльності Народного Руху України (1989 – 1991).
42. Проблеми впровадження української мови як державної в соціокультурний процес в програмних документах та діяльності Народного Руху України.
43. Геополітичні орієнтації Руху: реалії і перспективи.
44. Рух та українська національна ідея.
45. Ідеї децентралізму, федералізму та місцевого самоврядування в поглядах В. Чорновола.
46. Євроатлантичний вибір у поглядах В. Чорновола.
47. Кримське питання в поглядах В. Чорновола.
48. Російський фактор в поглядах В. Чорновола.
49. Внесок В'ячеслава Чорновола в конституційний процес в Україні.
50. Державотворчі ініціативи депутатів НРУ у сфері міжнародних відносин.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Гарін В. Б., Кіпцар І. А., Кондратенко О. В. Історія України : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 240 с.
2. Деревінський В. В'ячеслав Чорновіл. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2017. 252 с.
3. Кіндрачук Н. За Україну незалежну. Роль Народного Руху України у здобутті незалежності України: 1989–1991 рр. : монографія. Івано-Франківськ : НАІР, 2013. 208 с.
4. Лазарович М. В. Історія України : навч. посіб. 3-ге вид., стер. Київ : Знання, 2013. 685 с.
5. Обушний М. І., Примуш М. В., Шведа Ю. Р. Партологія : навч. посіб. / за ред. М. І. Обушного. 2-е вид. випр. і допов. Київ, 2017. 432 с.
6. Палінчак М., Остапець Ю., Лешанич М. Особливості процесу інституціоналізації політичних партій і партійної системи України в умовах демократичного транзиту : монографія. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2021. 240 с.
7. Політичні партії України у парламентській виборчій кампанії 2012 року : колективна монографія / М. С. Кармазіна [та ін.] ; за ред. М. С. Кармазіної. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. 400 с.
8. Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.) : енциклопедичний довідник / за ред. М. С. Кармазіної. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 588 с.
9. Чорновіл В. Україна починається з тебе : вибр. ст. та матеріали / упоряд. та авт. передм. В. Деревінський. Брустурів : Дискурсус, 2020. 304 с.
10. Яковлев І. В. Життя та громадсько-політична діяльність Івана Драча : монографія. Одеса : Астропринт, 2019. 135 с.

Додаткова

1. Андрусяк І. М. Близк і злиденність української націонал-демократії : політологічне есе. Київ : Смолоскип, 1999. 80 с.
2. Гарань О. В. Убити дракона : з історії Руху та нових партій України. Київ : Либідь, 1993. 198 с.
3. Гончарук Г. І. Народний Рух України : історія 1989–1996 рр. Вид. 2-е, допов. Одеса : Астропринт, 2014. 336 с.
4. Горинь М. М. Запалити свічку / упорядник В. В. Овсієнко. Харків : Права людини, 2009. 325 с.
5. Деревінський В. Партизація Народного Руху України. *Сторінки історії : зб. наук. пр.* / Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського. Київ, 2012. Вип. 33. С. 198–208.
6. Деревінський В. Внутрішня та зовнішньополітична діяльність Народного Руху України у 1992–1999 рр. *Наук.-теорет. альманах «Грані»*. 2015. Вип. 5 (121). С. 134–137.
7. Деревінський В. Українська преса в контексті боротьби за свободу національної спільноти. *Південний архів (історичні науки) : зб. наук. пр.* / Херсонський державний університет. 2022. Вип. 38. С. 14–18.
8. Держава, влада та громадянське суспільство у документах політичних партій України (кінець 1980-х – перша половина 2011 рр.) / упорядники : Т. А. Бевз (координатор проекту) [та ін.] ; керівник проекту М. С. Кармазіна; довідковий матеріал : М. С. Кармазіна, Т. А. Бевз. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 808 с.
9. Дикань К. Десять років по тому: від УГС до ... Історія новітнього партійного будівництва : підручник. Київ, 1999. 744 с.
10. Діденко Ю. В. Народний Рух у державотворчих процесах України (1989–2002) : монографія. Одеса : Астропринт, 2006. 176 с.
11. 25 років: Заповіти незалежності України / О. В. Савченко [та ін.] ; за ред. О. В. Савченко. Київ : Саміт-Книга, 2017. 160 с.

12. Зінкевич Н. Я. «Український південь» – найстарший партійний тижневик України. *Народний Рух України: місце в історії та політиці : матеріали VIII Всеукр. наук. конф. (Одеса, 25–26 трав. 2011 р.)*. Одеса : Астропринт, 2011. С. 136–143.
13. Коваль В. С. Участь НРУ в парламентсько-президентських та місцевих виборах. *Народний Рух України: місце в історії та політиці : матеріали VIII Всеукр. наук. конф. (Одеса, 25–26 трав. 2011 р.)*. Одеса : Астропринт, 2011. С. 191–196.
14. Кожанов А. В. Протидія комуністичної влади створенню Народного Руху України на сторінках преси. *Інтелігенція і влада : гром.-політ. наук. зб.* Одеса : Астропринт, 2012. Вип. 25. С. 239–244.
15. Лук'яненко Л. Сповідь у камері смертника. 4-е вид. Київ : Поліпринт, 2011. 136 с.
16. Овсієнко С. Л. Діяльність Народного Руху України в умовах внутрішньопартійної кризи (1997–2002 рр.) : дис... канд. іст. наук: 07.00.01 : захищена 01.10.08 : затв. 28.04.09 / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2008. URL: <http://w.dissert.com.ua/dialnist-narodnoho-rukhu-ukrayiny-v-umovakh-vnutrishnopartiynoyi-kryzy.html> (дата звернення: 10.02.2023).
17. Овсієнко С. Л. Кризові ситуації в Народному Русі: причини та наслідки. *Науковий вісник* / Одес. нац. екон. ун-т. Одеса : ОНЕУ, 2010. Вип. 15. С. 134–143.
18. Овсієнко С. Л. Народний Рух України у конституційному процесі на початку XXI ст. *Науковий вісник* / Одес. нац. екон. ун-т. Одеса : ОНЕУ, 2011. Вип. 11. С.152–162.
19. Рух ми відстоїмо: В'ячеслав Чорновіл / упорядники : М. Косів, Я. Кендзьор. Київ, 1999. 55 с.
20. Хмара С. І. За справедливу Україну. Київ : Ін-т національного державознавства, 1999. 110 с.
21. Чорновіл В. М. Пульс української незалежності : колонка редактора / уклад. В. Скачко. Київ : Либідь, 2000. 624 с.

22. Чорновіл В. Спроба розколу Руху. Причини. Виконавці. Замовники : пам'яти В'ячеслава Чорновола. Львів : Малті-М, 2000. 31 с.
23. Шевченко В. Хто і як розколював Рух. Київ : ФастівРухІнформ, 1999. 10 с.
24. Яворівський В. О. Що ж ми за народ такий?...: публіцистика / ред. В. Коломієць. Київ : Український письменник, 2001. 295 с.
25. Якщо ж не я, то хто ж?.. : В'ячеслав Чорновіл / уклад Г. Васишин. Київ : СМП «Аверс», 1998. Ч.2. 124 с.
26. Я б обрав життя, яке прожив... : В'ячеслав Чорновіл / уклад Г. Васишин. Київ : СМП «Аверс», 1999. Ч.3. 137 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського. URL: <https://dnrb.gov.ua/ua/> (дата звернення: 11.02.2022).
2. Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова. URL: <http://www.ukrbook.net/> (дата звернення: 11.02.2022).
3. «Історична правда». URL: <https://www.istpravda.com.ua/> (дата звернення: 18.08.2022).
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 11.02.2022).
5. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.org.ua/> (дата звернення: 11.02.2022).
6. Наукова періодика України. URL: <http://journals.uran.ua/> (дата звернення: 11.02.2022).

РЕКОМЕНДОВАНІ ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Всеукраїнські

«Голос України»

«Дзеркало тижня»

«День»

«Еспресо»

«Прямий»

«Сільські вісті»

«Суспільне»

«Україна молода»

«Українська правда»

«Укрінформ»

«Урядовий кур'єр»

«Радіо Свобода»

Регіональні

«Вечірня Одеса»

«Вечірній Київ»

«Чорноморські новини»

«Експрес»

«Високий замок»

«Захід.нет»

Навчальне видання

**РОЗВИТОК ПАРТІЙ
НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ
В МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ (1991 – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)**

Методичні вказівки та завдання
для здобувачів першого курсу другого (магістерського) рівня
спеціальності 061 «Журналістика»

Укладач:
Овсієнко Станіслав Леонідович

В авторській редакції

Підписано до друку 26.10.2023. Формат 60x90/16
Обсяг 2,65 ум.-друк. арк. Наклад 100 прим.
Зам. № 23017

Видавець і виготовлювач
С. Л. Назарчук
Україна, 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 10
Тел.: 050 905 23 77. Е-mail: selen_odessa@ukr.net
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7024 від 23.12.2019 р.